

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS SZERZŐI ISMERTETŐJE

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Doktori Tanács

SÁFÁR BRIGITTA

**A humanitárius segítségnyújtás elméleti és gyakorlati kérdései
a Vöröskereszt nemzetközi tevékenységének tükrében**

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése
és hivatalos bírálatai

Budapest

2018. június 08.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
KATONAI MŰSZAKI DOKTORI ISKOLA

Sáfár Brigitta:

**A humanitárius segítségnyújtás elméleti és gyakorlati kérdései
a Vöröskereszt nemzetközi tevékenységének tükrében**

című Doktori (PhD) Értekezés

Témavezetők:

Dr. Muhoray Árpád ny. vezérőrnagy
egyetemi docens

Dr. Hornyacsek Júlia alezredes
egyetemi docens

BUDAPEST, 2018.

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A katasztrófák gyakorisága, pusztító hatásuk és a halálos áldozatok száma az utóbbi évtizedben az egész világon megnövekedett. Ez a növekedés annak ellenére kimutatható, hogy a világ országaiban egyre komolyabb erőfeszítéseket tesznek a hivatásos és civil szervezetek annak érdekében, hogy megóvják a lakosságot és a környezetet a katasztrófák rombolásától.

A katasztrófák folyamatosan növekvő száma komoly kihívások elé állítja az országok kormányait, hivatásos katasztrófavédelmi szerveit, így világszerte egyre nagyobb mértékben van szükség a nemzetközi és hazai humanitárius szervezetek támogató erejének bevonására. Felmerül a kérdés, hogy a humanitárius szervezetek mivel tudnak hozzájárulni a veszélyeztető tényezők hatásainak csökkentéséhez, és hogyan növelhető a tevékenységük hatékonysága. Melyek azok a tulajdonságaik, amelyek erre a feladatra alkalmassá teszik őket?

A lakosság veszélyekkel szembeni védettségenek kialakítása régi törekvés. Napjainkban ennek korszerű formája az egyének és közösségek „rezilienciája”. Fontos meghatározni, hogy mit jelent a reziliencia, milyen ismérvei vannak, milyen programok szolgálják, és mivel tudnak hozzájárulni a humanitárius szervezetek ennek kialakításához. A védelmi munka során fontos tényező a veszélyekkel szembeni kapacitások megléte, mivel a védettség a lehetséges hatások és a meglévő kapacitások arányától függ. Szükséges megvizsgálni, hogy milyen módon és formában tudják a humanitárius segítők mérni a közösségek kapacitását, mert ennek birtokában a védekezésért felelős szervezetek döntéseit ezzel nagyban tudnák támogatni. Az sem egyértelmű, hogy a kapacitások mely összetevői járulnak hozzá a károk mérsékléséhez és a veszteségek csökkentéséhez. Fontos meghatározni, hogy milyen képességekkel rendelkeznek a humanitárius szervezetek a védelmi munka kiegészítéséhez, támogatásához, és ezeket a védelem mely területén lehet alkalmazni?

A legrégebbi humanitárius szervezet a Vöröskereszt, amely jól érzékeli és követi a világban zajló változásokat, a kormányok által támasztott igényeket, hosszú távú stratégiáiban kiemelt szerepet kap a felkészülés és a válaszadás kérdésköre. A Vöröskereszt és Vörösfélföld Társaságok Nemzetközi Szövetsége (a továbbiakban IFRC) és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (továbbiakban ICRC) lefedi szinte a világ összes országát, így azonnal és adekvát módon tud reagálni egy esetleges veszélyhelyzetre. Fontos jellemzője, hogy a Nemzeti Vöröskereszt/Vörösfélföld Társaságok (a továbbiakban Nemzeti Társaságok) a katasztrófa előtt, alatt és után is a helyszínen vannak, amikor pedig a katasztrófa meghaladja a nemzeti képességeket, kérhetik a Vöröskereszt nemzetközi

hálózatának segítségét, amely ezekben a helyzetekben a katasztrófa nagyságának és az okozott károk súlyosságának megfelelő mértékében növeli a válaszadás mértékét, és mozgósítja a támogató erőket. A Vöröskereszt Mozgalom (a továbbiakban Vöröskereszt) katasztrófa-válaszadó rendszerei a lehető leggyorsabban reagálnak a kihívásokra, segítségükkel megvalósítható az azonnali információáramlás, a helyzet felmérése és koordináció, a mentési és helyreállítási tevékenységben való részvétel és a segélyezés. Az egységekben dolgozó önkéntesek és munkatársak magas szintű képzettséggel rendelkeznek, és az előre felállított terveknek megfelelően rövid időn belül hatékony segítséget képesek nyújtani a világ bármely pontján. Ennek alapján a Vöröskereszt tevékenységének tudományos vizsgálata megfelelő alapot nyújthat a humanitárius munka gyakorlatának javításához is, és az ezzel kapcsolatos, más szervezetek számára is hasznosítható következtetések levonásához.

A folyamatosan változó kihívások tükrében a legrégebbi és legnagyobb nemzetközi humanitárius szervezet, a Vöröskereszt szerepe és lehetőségei is változnak. Felmerül a kérdés, hogy milyen új tevékenységek, intézkedések, programok bevezetése, adaptációja szükséges annak érdekében, hogy a Vöröskereszt a jövőben is a kor követelményeinek megfelelő választ tudjon adni a humanitárius szükségletekre.

További kérdés, hogy milyen tényezők növelhetik a humanitárius munka hatékonyságát, milyen elvek mentén történik annak végrehajtása, és mely képességei teszik a Vöröskeresztet alkalmassá erre a feladatra. Ha a konkrét veszélyhelyzeteket elemezzük, akkor megállapítható, hogy napjaink legnagyobb kihívása az éghajlatváltozás, amely ellen, és az alkalmazkodás érdekében minden szervezetnek fel kell lépnie. Ebben a kontextusban fontos vizsgálni, hogy mint a legnagyobb humanitárius szervezetnek milyen válaszai vannak a Vöröskeresztnek erre, és hogyan járulhatnak hozzá a humanitárius szervezetek a lakosság védelméhez, és a hatásokra való felkészítéséhez?

A fenti kérdések tudományos vizsgálatokon alapuló megválaszolása hozhat olyan új tudományos eredményt, amely jól szolgálhatja a humanitárius segítő munkát, növelheti a humanitárius szervezetek munkájának hatékonyságát, ezzel közvetve a lakosság veszélyekkel szembeni védettségét és egyben növelheti a védelmi szervezetek munkáját támogató tevékenységét.

KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

Az értekezésben az alábbi hipotéziseket szándékozom igazolni:

1. **Feltételezem**, hogy a Vöröskereszt fejlődésének főbb állomásai áttekintésével meghatározhatóak azok a képességei, amelyek alkalmassá teszik a védelmi szervek munkájának segítésére, és ebből meghatározhatóak jövőbeni fejlesztésének főbb irányai is. Továbbá, hogy a folyamatosan változó kihívások és biztonsági körülmények hatására a Vöröskeresztnek – jelenlegi stratégiája és válaszadó rendszere mellett – új tevékenységek, intézkedések, programok bevezetésére, adaptációjára lesz szüksége, annak érdekében, hogy a kor követelményeinek megfelelően tudjon reagálni a humanitárius szükségletekre.
2. **Vélelmezem**, hogy a Vöröskereszt humanitárius felkészítési programja eredményesen támogatja a különböző közösségeket, hogy a hálózat részeként kifejlesszék saját erőforrásaikat a másoknak való segítségnyújtás és a saját önmentő képességük tekintetében. **Úgy vélem**, hogy a katasztrófabiztonság-csökkentéshez, a készenlét és a beavatkozások hatékonyságának növeléséhez a Vöröskereszt sürgősségi válaszadó csapatainak, egészségügyi gyorsbeavatkozó egységeinek korszerűsítése nélkülözhetetlen.
3. **Feltételezem**, hogy az egyéni és társadalmi reziliencia csak rendszerszemlélettel közelíthető meg és így értelmezhető. A rezilienciára jelentős hatással bíró pszichoszociális segítségnyújtás elvei, módszerei és eszközei jól meghatározhatóak a Vöröskereszt ezirányú eddigi gyakorlata alapján, és ezek azonosításával hatékony segítség nyújtható más humanitárius szervezetek számára.
4. **Feltételezem**, hogy az egyéni és közösségi reziliencia növelés összetett cselekvés-sorozat, melynek alapját a sérülékenység területeinek azonosítása és a rezilienciát fejlesztő faktorok meghatározása adja, és ennek megvalósítását a kapacitás-felmérés segítheti a legjobban.

KUTATÁSI CÉKITŰZÉSEK

A kutatómunka során az alábbi célokat tűztem ki:

1. *A Vöröskereszt példáján keresztül bemutatom és elemzem* a humanitárius segítségnyújtás kialakulásának legfontosabb

mérföldköveit, annak érdekében, hogy láthatóvá váljanak a lakosság általános és speciális szükségletei.

2. **Átfogó képet nyújtok** a Vöröskereszt felépítéséről, rendszeréről és képességeiről, fejlődéséről annak érdekében, hogy meghatározottak legyenek azok a szükséges megújulási irányok, amelyek a kor kihívásainak megfelelő, hatékony humanitárius segítségnyújtáshoz szükségesek.
3. **Vizsgálom** a katasztrófák kialakulásának tendenciáit, hatásait, és a kárterületükön szükséges humanitárius segítségnyújtás főbb pontjait annak érdekében, hogy azonosítani tudjam a leghatékonyabb segítségnyújtási módszereket.
4. **Áttekintem és rendszerbe foglalom** a rezilienciát, mint új fogalmat, a társadalom egyes szintjeinek tükrében, azzal a céllal, hogy a jövőben, a közösségek rendkívüli helyzetekre való felkészítése során, az eredményeket alkalmazni lehessen.
5. **Feltárom** a reziliencia-programokban rejlő lehetőségeket, kiemelt figyelemmel az új környezeti kihívásokra, az éghajlatváltozás okozta helyzetekre, és az egészségügyi kockázatokra.
6. **Vizsgálom azt a feltételezést**, amely szerint a közösségi reziliencia Vöröskereszt általi gyakorlata hatékony, jól adaptálható, és szilárd alapot teremt a lakosság kapacitás-felméréséhez, ezáltal a döntéstámogatás eszköze lehet.
7. A lakosság pszichoszociális szükségleteinek elemzésével és értékelésével **rávilágítok** a pszichoszociális segítségnyújtás szükségességére, és a segítségnyújtók védelme fontosságára azzal a céllal, hogy azt a felkészítő programokba illetve növelni lehessen a lakosság túlélési esélyeit. Kiemelten vizsgálom a lakosság legsérülékenyebb rétegének, a gyermekek védelmének kérdését.
8. **Kidolgozok** egy, a közösségek sebezhetőségének és kapacitásainak mérésére vonatkozó módszertant, amely alapján javaslatot teszek a felmérési metodikára.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

Kutatásom során, a kutatási célkitűzések teljesítése érdekében többféle kutatási módszert alkalmaztam, melyek az alábbiak:

1. Kutatómunkám során többségében az általános kutatási módszerek mellett döntöttem, amelyekbe beletartozik az analízis, a szintézis és az adaptációs vizsgálat.

2. A logikai következtetések során mind az indukció, mind a dedukció módszerével egyaránt dolgoztam.
3. Az adatgyűjtés érdekében mindvégi alkalmaztam az „egy forrás nem forrás” elvet, azaz minimum két forrás összevetésével dolgoztam, kiegészítve azokat saját és munkatársaim Vöröskeresztnél szerzett tapasztalataival, és törekedtem a kutatást logikai egységekre tagolni, és úgy végrehajtani az adatelemzéseket.
4. Tanulmányoztam és feldolgoztam a kutatási témához kapcsolódó hazai és nemzetközi szakirodalmat, illetve a vonatkozó jogszabályi környezetet. Az összegyűjtött szakirodalmat analitikus módszerrel, a kutatási irányvonalaknak megfelelően logikai egységekre különítettem, majd az elméleti és a gyakorlati megállapításokat szintetizáltam.
5. Konzultációt folytattam hazai és nemzetközi szakértőkkel, amely lehetőséget biztosított arra, hogy részt vegyek a Vöröskereszt reziliencia-programjának kialakításában.
6. A kutatás alapjait jelentő általános definíciókat (reziliencia, közösségi reziliencia, egyéni reziliencia, dominóhatás) logikai összehasonlító elemzés alá vettem, attól függően, hogy milyen megközelítés szerint fogalmazhatók meg.
7. Külsős szakértőként részt vettem a „Snowball - Cascading effects” című európai uniós projektben, amelyben az egyén viselkedését – mint potenciális dominóhatást elindító tényezőt vizsgáltam, és a tapasztalatokat felhasználtam a következtetések megfogalmazásánál.
8. Az általam javasolt metodikákat a gyakorlatban is alkalmaztam a különböző katasztrófák után, 2010-ben Boszniában, 2013-ban Haitin, illetve 2014-ben a balkáni árvizek során.
9. Kutatási részeredményeimet a széleskörű megismertetés céljából szakmai jellegű kiadványokban, hazai és nemzetközi konferenciákon, magyar és angol nyelven publikáltam, és a véleményeket beépíttem a következtetéseimbe, javaslataimba.

AZ ELVÉGZETT VIZSGÁLAT TÖMÖR LEÍRÁSA

Értekezésem *I. fejezete* egyrészt rövid áttekintést nyújt a Vöröskereszt Mozgalom megalakulásának körülményeiről, másrészt vizsgálja, hogy milyen –

a lakosság védelme érdekében tett – szükségszerű lépések vezettek a mai humanitárius segítségnyújtó tevékenység kialakulásához. A fejezetben a polgári lakosság védelme szempontjából elemzem a Genfi Egyezményeket, mint a humanitárius jog alapjaként szolgáló nemzetközi szabályzókat, valamint vizsgálom – a napjaink humanitárius segítségnyújtását is meghatározó – Alapelveket. Ebben a fejezetben elemzem a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának tevékenységét, a polgári lakosság védelme, a humanitárius jog és a korszerű, etikus humanitárius segítségnyújtás érdekében tett erőfeszítéseket, ezek közül is elsősorban a napjainkban is aktuális tevékenységeket. Rávilágítok továbbá a változó kihívások miatt szükséges lépésekre, a megújulás irányaira.

A II. fejezetben a Vöröskereszt és Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének tevékenységét mutatom be, különös tekintettel a katasztrófavédelmi tevékenységekben rejlő lehetőségekre. Elemzem a készenlét és a válaszadás időszakának legfontosabb eszközeit, kiemelten a nemzetközi humanitárius segítségnyújtás során alkalmazott metódusokat. Elemzem a katasztrófák és más rendkívüli helyzetek során alkalmazott standard válaszadó rendszereket és műszaki-technikai lehetőségeket, illetve az IFRC és a Vöröskereszt/Vörösfélhold Nemzeti Társaságok vállalható feladatait egy katasztrófa vagy rendkívüli esemény során, megvizsgálva a nemzetközi és nemzeti kapacitásokban rejlő lehetőségeket.

A III. fejezetben vizsgálom a reziliencia fogalomrendszerét, összetevőit és fejlesztésének lehetőségeit. Elemzem a közösségi reziliencia-programok alkalmazhatóságát befolyásoló tényezőket és vizsgálom azokat a szempontokat, amely mentén a közösségi felkészítés leghatékonyabb és előremutatóbb formái valósulhatnak meg. Megvizsgálom, hogy a közösség alapú felkészítés a Vöröskereszt hálózatán keresztül milyen eredményeket mutat, valamint, hogy a jelenlegi módszereket, hogyan lehetne fejleszteni az új kihívások tükrében. Bemutatom a közösségi reziliencia-programok komplex humanitárius felkészítésben való értelmezését.

A IV. fejezetben, az egyéni reziliencia és a pszichoszociális jólét kialakításának körülményeit elemzem. Bemutatom a pszichoszociális segítségnyújtás jelentőségét a katasztrófák során. Megvizsgálom az egyének pszichoszociális jólétére ható eseményeket, az egyéni megküzdési stratégiákat, valamint a pszichoszociális jólét helyreállításának lehetőségeit. Meghatározom az egyén, a segítők, és a gyermekek, mint speciális igényű és sérülékenységgű csoport pszichoszociális szükségleteit, és rendszerbe foglalom a pszichés egyensúly helyreállítását célzó módszereket. Elemzem a pszichoszociális reziliencia-

programok szerepét, továbbá hatását az egyén és a közösségek pszichoszociális jólétére.

Az *V. fejezetben* vizsgálom a lakosság felkészültségének mérési módszereit a sebezhetőség és a kapacitás szempontjából. Körülhatárolom a sebezhetőség és a kapacitás fogalmát, kidolgozom a felmérés során alkalmazható folyamatok, eszközök és módszerek modelljét. Meghatározom a hatékony és eredményes humanitárius programtervezés folyamatát. Rávilágítok a sebezhetőség és kapacitásértékelés, tervezés és gyakorlatba ültetés nehézségeire, javaslatot teszek a programtervezés projekt-szemléletű alkalmazására.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A Vöröskereszt Mozgalom megalakulásának körülményeit vizsgálva **megállapítottam**, hogy a Mozgalom volt az első olyan, világméretű kezdeményezés, amely az emberi szenvedés megakadályozására, a humanitárius segítségnyújtás egységes rendszerré formálása érdekében jött létre. **Meghatároztam**, hogy mire van szükség a humanitárius segítségnyújtás során az új veszélyek tükrében és megállapítottam, hogy a Vöröskeresztnek milyen fejlesztéseket, változtatásokat kell eszközölni, annak érdekében, hogy a humanitárius segítségnyújtásban elért eredményeit a jövőben meg tudja tartani. Ezek közül a legfontosabbnak tartom a biztonsággal kapcsolatos felkészítések és eljárásrendek korszerűsítését.

A mai kor humanitárius kihívásait elemezve **megállapítottam**, hogy napjaink humanitárius műveleteinek sikeressége sokban múlik az új biztonsági kihívások figyelembe vételén. **Javaslatot tettem** a felkészülés és a segítségnyújtás biztonsági vonatkozásai kapcsán, újfajta felkészítések, intézkedések kidolgozására, valamint új együttműködések megkötésére, régiek újra gondolására a humanitárius szervezetek – elsősorban a Vöröskereszt – részéről mind globális, mind pedig nemzeti szinten.

A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének feladatrendszerét vizsgálva **bizonyítottam**, hogy az elmúlt évtizedekben a Vöröskereszt tevékenységének fókuszában azok az emberek állnak, akiknek sebezhetősége egy váratlan katasztrófa vagy rendkívüli helyzet következtében drámaian megnőtt. A tevékenységeket elemezve **feltártam**, hogy a közösségek beható ismeretével van mód a katasztrófák által okozott szenvedés megelőzésére, abban segítve a lakosságot, hogy felkészüljenek a kihívásokra, illetve elkerüljék azokat a veszélyes helyzeteket, amelyek növelik sebezhetőségüket.

Bizonyítottam, hogy a sebezhetőség csökkentése és a kapacitás erősítése révén lehet enyhíteni azok szenvedését, akiknek szociális-gazdasági biztonsága és emberi méltósága állandó fenyegetésnek van kitéve és még katasztrófa is éri.

Elemeztem a Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének válaszadási mechanizmusát a katasztrófákra, az anyagi segítségnyújtástól elkezdve a szektor-specifikus technikai segítségnyújtó egységek feladatrendszeréig, és **ráműtöttem** arra az egyedi képességre, mely szerint a világméretű hálózat különálló egységei a világ bármely pontján, 48 órán belül össze tudnak kapcsolódni, köszönhetően a standardizált működési rendnek, gyors segítséget nyújtva a bajba jutott közösségeknek. **Feltártam**, hogy a különböző nemzeti társaságok által működtetett beavatkozó egységek – a nemzetközi standardok, minősítési követelmények és szabályzók figyelembevételével – szükség esetén részesei tudnak lenni a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásnak, mivel szakmai felkészültségük és a nemzetközi segítségnyújtás protokolljainak ismerete alkalmassá teszi őket arra. Javaslatot tettem a Magyar Vöröskereszt által működtetett H-HERO egészségügyi gyorsbeavatkozó egység műszaki-technikai fejlesztésére.

A reziliencia társadalmi szintjeinek elemzése során **bizonyítottam**, hogy a reziliencia egy olyan tulajdonsága az egyéneknek, háztartásoknak, közösségeknek, szervezeteknek, országoknak, amely összefügg a társadalom különböző szintjein és hatást gyakorol egyik szint a másikra. **Kiemeltem** az közösség fogalmát, mint a reziliencia programban való részvétel egyik leghatékonyabb elemét. Az új kihívások vizsgálata során **feltártam** az önkéntesek reziliencia programokba való bevonásának szükségességét és egy konkrét veszély, az éghajlatváltozással kapcsolatosan **keretbe foglaltam** az ismeretek hasznosíthatóságát a kockázat- és sebezhetőség csökkentés feladatrendszerének tükrében. **Feltártam**, hogy a kockázatelemzések, melyek az egyes katasztrófák vagy más rendkívüli események által okozott veszteségek vizsgálatán, továbbá jövőbeni potenciális veszteségek becslésén alapszanak, nélkülözhetetlenek a hatékony döntéshozatalhoz. **Javaslatot tettem** arra, hogy a kormányok, törvényhozók, és más kiemelt fontosságú partnerek ösztönözzék a reziliencia programok tervezését és finanszírozását a különböző szektorok között. **Bizonyítottam**, hogy a nemzetközi és nemzeti katasztrófa-törvények, szabályozók gördülékenyebbé tehetik a reziliencia és a közösségi szerepvállalás erősítését, és a kormányokat arra ösztönözhetik, hogy hatékony, naprakész, katasztrófavédelmi vonatkozású jogszabályalkotásba kezdjenek.

Rendszerbe foglaltam a pszichoszociális segítségnyújtás módszereit és eszközeit, és **megállapítottam**, hogy a módszerek változatossága biztosítja azt, hogy minden helyzetben, egyéni és közösségi igényeknek megfelelően lehet reagálni a katasztrófák által érintett lakosság pszichoszociális szükségleteire. **Feltártam**, hogy a pszichoszociális igények nem egyformák a különböző egyének, illetve közösségek esetében, egyes csoportok, különösképpen a gyermekek speciális igényekkel rendelkeznek, **azt a megállapítást tettem**, hogy ezért nekik speciális pszichoszociális programokra van szükségük a lelki egészségük helyreállításához. **Megállapítottam**, hogy a beavatkozások során, a mentést végző szakemberek elsődleges feladata a fizikai biztonság megteremtése, ezért **javaslatot tettem** a pszichoszociális segítségnyújtók bevonására már a mentés fázisába is. A segítségnyújtókra ható pszichés hatásokat vizsgálva **bizonyítottam**, hogy a hatékony munkavégzéshez és lelki egészségük megőrzéséhez szükséges, pszichés alkalmasságuk rendszeres mérése, pszichoszociális felkészítő programok, továbbá lelki támogatás a különösen megterhelő események után. Bizonyítottam, hogy a humanitárius szervezetek ebben nagy hatékonysággal vehetnek részt, és a Vöröskereszt gyakorlata az eddigi eredményei alapján biztonsággal adaptálható más szervezetek számára.

Megállapítottam, hogy a közösségek rezilienciájának növelésére csak akkor van lehetőség, ha pontosan ismerjük a közösségek tulajdonságait, környezetüket, gyengeségeiket és erőforrásaikat, amelyeket ezért fel kell mérni. **Módszertant dolgoztam ki** a reziliencia mérésére, figyelembe véve az adott lakosság sebezhetőségét és kapacitásait. Ennek lényege, hogy pontos és aktuális képet ad a lakosság erőforrásairól és azokról a tényezőkről, amelyek kiszolgáltatottá teszik őket az esetleges veszélyekkel szemben. **Rendszerbe foglaltam** azokat a folyamatokat, módszereket és eszközöket, amelyekkel a felmérés hatékonysága és eredményessége növelhető, és megállapítottam, hogy ezek megfelelő kiválasztása kulcsfontosságú a későbbi mérések hitelességének szempontjából. A katasztrófák vagy más rendkívüli helyzetek során felmerülő azonnali és hosszú távú szükségletek elemzése alapján **ráműtöttem**, hogy szükség van a komplex szükséglet felmérési módszerek alkalmazására, annak érdekében, hogy a katasztrófák utáni beavatkozás és a hosszú távú helyreállítás valóban az érintett közösségek érdekeit szolgálja. **Rávilágítottam** a sebezhetőség és kapacitásértékelés, tervezés és implementálás nehézségeire, **javaslatot tettem** a humanitárius programtervezés projekt-szemléletű alkalmazására, a monitorozás és értékelés folyamatos fenntartásával.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A Vöröskereszt történeti fejlődésének és programjainak tudományos vizsgálatára alapozva elsőként **azonosítottam** a szervezet azon humanitárius segítségnyújtási képességeit és munkamódszereit, amelyek az új kihívások tükrében is alkalmassá teszik a humanitárius munkára, továbbá **meghatároztam** azokat a fejlesztendő képességeket és szakterületeket, amelyekkel a nemzeti társaságok munkája eredményesebbé és hatékonyabbá válhat.
2. A katasztrófakockázat csökkentése, valamint a készenlét- és a válaszadás hatékonyságának növelése céljából **meghatároztam** a Vöröskereszt katasztrófa-válaszadó szervezetei, felmérő- és koordináló csapatai, valamint a nemzeti társaságok által működtetett egészségügyi egységei célszerű felépítését és teendőit, továbbá **konkrét javaslatot tettem** az egészségügyi gyorsbeavatkozó egységek műszaki korszerűsítésére. Erre alapozva elsőként **igazoltam** a humanitárius segítségnyújtás nemzeti kormányzati védelmi szervezetek munkája mellett betöltött kiegészítő szerepének szükségességét.
3. **Azonosítottam és rendszerbe foglaltam** a katasztrófákkal és egyéb veszélyekkel szembeni egyéni és társadalmi reziliencia összetevőit, valamint **meghatároztam** azokat a tényezőket és követelményeket, amelyek a pszichoszociális jólét kialakításához szükségesek, és erre alapozva **javaslatot tettem** a pszichoszociális jólét fenntartásához és erősítéséhez hozzájáruló humanitárius segítségnyújtó tevékenységekre és programokra, **bizonyítottam** továbbá a reziliencia és a társadalmi jólét szoros kölcsönhatását.
4. A Vöröskereszt reziliencia-programjainak elemzésével **meghatároztam** a közösségek azon képességeit, amellyel hozzájárulhatnak a reziliencia növeléséhez, és erre alapozva új **módszertant dolgoztam ki** a reziliencia alapját képező **lakossági képességfelmérés** tervezésére, szervezésére, – ezen belül az adatgyűjtésre és értékelésre – valamint a képességfelmérés konkrét végrehajtására.

AJÁNLÁSOK

Az értekezésben vizsgáltakat, illetve a kutatási eredményeimet az alábbiakhoz javaslom felhasználni:

- a lakosság rezilienciájának fejlesztését célzó és támogató új koncepciók, ágazati stratégiák és kidolgozásához,
- a nemzetközi szinten hatékonyak bizonyult eszközök, módszerek és folyamatok hazai gyakorlatba való integrálásához, valamint a helyi adottságokhoz és viszonyokhoz való adaptálásához,
- a nemzetközi tudományos szintű kapcsolatok, valamint a hazai kutatási eredmények és innovációs tudás transzfer nemzetközi szerepének és jelentőségének erősítéséhez,
- a reziliencia mérésére alkalmas módszerek és eszközök lakosság rezilienciájára gyakorolt hosszú távú hatását célzó kutatásokhoz.
- a témát érintő hazai szakirodalom kibővítéseként mindazon kutatásokhoz és gyakorlati projektmegvalósításokhoz, amelyek a rezilienciával és a humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos ismeretek és képességek továbbfejlesztését, hatékonyabbá tételét szolgálják.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁGA

Az értekezés gyakorlati hasznosítását az alábbi területeken javaslom:

- a lakosság sebezhetőségének és kapacitásának felmérését célzó programok felépítéséhez,
- a szakirányú felsőoktatási tanulmányokban részvevő hallgatók képzéséhez, valamint a védelmi szakemberek továbbképzésére irányuló oktatási programok és képzési formák keretein belül való hasznosításhoz,
- a védelmi szféra területén dolgozó hivatásos és civil szervezetek szakembereinek és döntéshozóinak munkájának elősegítéséhez,
- A Vöröskereszt – mindenkor kormányok melletti – kiegészítő szerepének szélesebb körű megismertetéséhez.

A SZERZŐ TÉMAKÖRBŐL KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

Lektorált folyóiratban megjelent cikkek

- 1.) SÁFÁR Brigitta, MUHORAY Árpád: Egységes helyzetértékelő csapatok alkalmazása a Vöröskereszt nemzetközi katasztrófa

- válaszadási rendszerében. *Hadmérnök*, VII. évfolyam, 2. szám. 2012. június, pp. 173-183. ISSN 1788-1919
- 2.) SÁFÁR Brigitta, HORNYACSEK Júlia: A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének pszicho-szociális támogató programja. *Műszaki Katonai Közlöny*, 2011. december, Különszám, pp. 35-50. ISSN:1219-4166
  - 3.) SÁFÁR Brigitta: A Vöröskereszt klímaváltozási programja. *Bolyai Szemle*, XXII. évf. 1. szám, 2013. pp.147-158. ISSN 1416-1443
  - 4.) SÁFÁR Brigitta: Csendes katasztrófák. *Műszaki Katonai Közlöny*, XXIII. évfolyam, 2013. Július Különszám, pp. 367-378. ISSN 1219-4166
  - 5.) SÁFÁR Brigitta: A Vöröskereszt és Vörösféldhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének katasztrófavédelmi rendszere. *Védelem Online*, 2012. <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/246-a-voroskereszt-es-vorosfelhold-tarsasagok-nemzetkozi-szovetsegenek-katasztrofavedelmi-rendszere.pdf>
  - 6.) SÁFÁR Brigitta: Gyerekkatonák – Az ICRC reintegrációs programja. *Humana Emberi jogi magazin*, 2010. március. I. évf. 4. szám. p. 26. ISSN 2061-697X
  - 7.) SÁFÁR Brigitta: A Vöröskereszt Nemzeti Társaságok szerepe a humanitárius veszélyhelyzetekre való felkészülés és válaszadás feladatrendszerében. *Bolyai Szemle*, ISSN 1416-1443, Megjelenés várható időpontja: 2018. 2. szám.

Idegen nyelvű kiadványban megjelent cikkek

- 8.) SÁFÁR Brigitta, MUHORAY Árpád: The Practice of International Search and Rescue in Haiti. *AARMS*, Vol. 12, No. 1. 2013. pp. 67–72. ISSN 2064-0021
- 9.) SÁFÁR Brigitta: Deployment of standardized emergency response units in large scale emergencies. *Műszaki Katonai Közlöny*, ISSN 2063-4986, Megjelenés várható időpontja: 2018. szeptember.

Konferencia kiadványban megjelent tanulmány

- 10.) SÁFÁR Brigitta: *Az önkéntesség szerepe a lakosság humanitárius ellátásában.* „Duna-Dráva árvízi tapasztalatai, villámárvizek Baranya megyében” konferencia, PTE, Pécs, 2015. október 16.

- 11.) SÁFÁR Brigitta: *A hivatásos és civil szervezetek együttműködésének feladatrendszere katasztrófák vagy más rendkívüli eseményekre való felkészülés során*. A társadalom szolgálatában – Felkészülés és felkészítés a katasztrófavédelmi kihívások tükrében, PTE, Pécs, 2017, november 23. Megjelenés várható időpontja: 2018. ősz

Konferencia előadások

- 12.) SÁFÁR Brigitta: *HERO 2016 – Egy humanitárius felkészülési gyakorlat margójára*. IV. Nagyvárosok Veszélyeztetettsége Konferencia – A jövő már a múlt, Budapest Főváros Kormányhivatala, Budapest, 2016. december. 8.
- 13.) SÁFÁR Brigitta: *A Nemzetközi Vöröskereszt közösségi reziliencia-programja*. A Haza Szolgálatában 2017 Konferencia, Ludovika, Budapest, 2017. november 24.
- 14.) SÁFÁR Brigitta: *A hivatásos és civil szervezetek együttműködésének feladatrendszere katasztrófák vagy más rendkívüli eseményekre való felkészülés során*. A társadalom szolgálatában – Felkészülés és felkészítés a katasztrófavédelmi kihívások tükrében, PTE, Pécs, 2017, november 23.
- 15.) SÁFÁR Brigitta: *Az önkéntesség szerepe a lakosság humanitárius ellátásában*. „Duna-Dráva árvízi tapasztalatai, villámárvizek Baranya megyében” konferencia, PTE, Pécs, 2015. október 16.
- 16.) SÁFÁR Brigitta: *Közösségek újjáépítése*. „Konferencia a vörösiszap katasztrófa ötödik évfordulója alkalmából”, Kolontár, Művelődési Ház, 2015. október 5.

A SZERZŐ TUDOMÁNYOS-SZAKMAI ÖNÉLETRAJZA

Név: Sáfár Brigitta

Születési hely, idő: Budapest, 1978. 06. 24.

Szakmai életút:

1997-ben a Károlyi Mihály Spanyol-Magyar Kéttannyelvű Gimnáziumban tettem érettségim spanyol és magyar nyelven. Ezt követően a Szegedi Tudományegyetem kommunikáció és pszichológia szakán folytattam tanulmányaimat, ahol 2004-ben szereztem MSc diplomát. Egyetemi tanulmányaimat 2007-től a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Védelmi igazgatás szakán folytattam, ahol

katasztrófavédelmi szakirányon 2009-ben, mint okleveles MsC védelmi igazgatási vezető végeztem. Szakmai pályafutásomat tekintve, 3 év önkéntes szolgálat után, 2006-ban kezdtem el dolgozni a Magyar Vöröskeresztnél, először, mint kommunikációs referens. A Vöröskereszt kötelékében eltöltött idő alatt szerzett ismereteim sarkalltak arra, hogy további tudást szerezzek a katasztrófavédelem témakörében. Szakirányú diplomám megszerzése után, 2009-ben a Magyar Vöröskereszt Budapest Fővárosi Szervezetének katasztrófavédelmi referense lettem, mely pozíciót 3 éven keresztül töltöttem be, és amely idő alatt bekapcsolódtam a Vöröskereszt nemzetközi katasztrófavédelmi rendszerébe. 2009 óta tagja vagyok a Vöröskereszt és Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége regionális felmérő és koordináló egységének, 2010-ben pedig megszereztem nemzetközi bevethetőségi képzésem a Nemzetközi Szövetség „Ivóvíz és higiénia” moduljaihoz. 2012 óta vagyok a Magyar Vöröskereszt országos katasztrófavédelmi szakmai vezetője. 2013 óta vagyok tagja a Vöröskereszt és Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége (IFRC) „Reziliencia-Munkacsoportjának”. Tagja vagyok továbbá az Európai Pszichoszociális Támogató Hálózatnak is, amely – az IFRC, a WHO és az IASC – pszichoszociális programokat fejlesztő és koordináló testülete.

Tudományos munka:

Fő kutatási területem a katasztrófák és egyéb rendkívüli helyzetek által érintett egyének és közösségek rezilienciájának mérésének és fejlesztésének lehetőségei. Kiemelt kutatási területeim közé tartozik még az egyén pszichoszociális jólétének, és a károsító tényezők elleni védekezés lehetőségeinek vizsgálata. Kutatásaim kiterjednek továbbá a katasztrófák által érintett lakosság szükségleteinek felmérésére, valamint a humanitárius segítségnyújtást végző szervezetek hatékonyságát növelő tényezők feltárására. 2014 és 2017 között szakértőként vettem részt a 11 konzorciumi partnert számláló, nemzetközi Snowball-projektben, ahol az emberi viselkedést, mint potenciális dominóhatást előidéző tényezőt vizsgáltam a különböző katasztrófák tükrében. Korábbi kutatásaim során, egyedülálló módon vizsgáltam a Vöröskereszt képességeit, programjait és a segítségnyújtás technikáit és módszereit, mely eredményeit más szervezet is alkalmazni tudja. Jelen kutatásaimban a standardizált válaszadó-egységek nemzetközi alkalmazásának lehetőségeit vizsgálom.

Kutatási eredményeimet rendszeresen publikáltam egyénileg és társszerzőként, angol és magyar nyelven is, az AARMS, a Bolyai Szemle, a Műszaki Katonai Közlöny, a Hadmérnök, a Védelem, illetve a Humana és a Világunk

folyóiratokban. A Magyar Vöröskereszt on-line folyóirata, a Világunk alapító tagja voltam. 7 publikációm jelent meg lektorált szakmai folyóiratban, és folyamatban van további két tudományos publikáció megjelenése is. Nem lektorált szakmai folyóiratban és konferencia kiadványban megjelent publikációim száma 8. Jelentős számú tudományos konferencián vettem részt magyar és angol nyelvű előadással egyaránt. Rendszeres előadója vagyok a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem által szervezett konferenciáknak.

Nyelvismeret: spanyol, angol

További kutatási tervek:

A jövőben az önkéntes segítségnyújtók pszichoszociális felkészítésének és támogatásának lehetőségeit szeretném vizsgálni. Továbbá folytatni kívánom a lakossági reziliencia-programok hatékonyságát mérő módszerek elemzését.

Sáfár Brigitta